

A Comparative Study of the Civil Liability of Domain Name Registrars for the Infringement of Third Parties' Intellectual Property Rights

 <https://doi.org/10.22034/bs.2025.2041253.3025>

Jafar Nezamolmolki*, PhD in Private Law and Professor of university.

Mohsen Sadeghi, Associate Professor of Faculty of Law and Political Sciences.

Received: 15 Sep 2024

Revised: 21 Jan 2025

Accepted: 17 Feb 2025

Civil Liability/ Domain Name Registrar/ Non-Liability Clause/ Intellectual Property Rights

The liability of domain name registrars for infringements of third-party intellectual property rights has not been adequately addressed in the legal frameworks of Iran and the United States, nor in the policies of the Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN). This issue necessitates analysis and examination of other legal sources, especially judicial precedent or the general principles of civil liability.

Based on the general principles of civil liability, the Civil Liability Act, and Article 66 of the Electronic Commerce Act, as well as developments in U.S. judicial precedent, there is no doubt regarding the liability of registrars in this field under both Iranian and U.S. legal systems. Furthermore, in these two legal systems, the inclusion of a non-liability clause by domain name registrars with respect to third parties does not exempt them from liability or the obligation to compensate for the damages incurred.

The inclusion of provisions in domain name registration contracts to address infringements of various intellectual property rights, in accordance with ICANN regulations, as well as the general acceptance of liability with limited exceptions in favor of the domain name applicant, is essential in the registration contracts of both ICANN and the Institute for Basic Science Research.

Additionally, under Iranian law, at the stage of domain name registration, it should be mandatory to refer to an identification system and verify the records of intellectual property related to the intellectual property rights that need to be registered. Other bases for liability, especially the theory of risk and the Ehteram Rule, should also be applied in this context, and the role of judicial precedent in this area should be developed and strengthened.

Data Availability

The data used or generated in this research are presented in the text of the article.

Conflicts of interest

The authors of this paper declared no conflict of interest regarding the authorship or publication of this article.

* Corresponding Author: nezamolmolki.j@ut.ac.ir

 <https://doi.org/10.22034/bs.2025.2041253.3025>

مقاله پژوهشی

مطالعه تطبیقی مسئولیت مدنی ثبت‌کننده نام دامنه در قبال نقض حقوق مالکیت فکری اشخاص ثالث

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۲۵ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۱/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۲۹

جعفر نظام الملکی (نویسنده مسئول)^۱ محسن صادقی^۲

چکیده

مسئولیت ثبت‌کنندگان نام دامنه در قبال نقض حقوق مالکیت فکری اشخاص ثالث در مقررات ایران و آمریکا و همچنین مقررات شرکت نام‌ها و نشانی‌های اینترنتی (آیکان) در حد مطلوب مورد بحث واقع نگردیده و نیازمند تحلیل و واکاوی مبانی مسئولیت مدنی به لحاظ رویه عملی می‌باشد. با توجه به قواعد عام مسئولیت در قانون مدنی و قانون مسئولیت مدنی و ماده (۶۶) قانون تجارت الکترونیکی و همچنین بر مبنای تحولات رویه قضایی آمریکا در مسئولیت ثبت‌کننده نام دامنه در این زمینه در حقوق ایران و نظام حقوقی آمریکا تردیدی باقی نمی‌ماند. همچنین در این دو نظام حقوقی استناد به شرط عدم مسئولیت توسط ثبت‌کنندگان نام دامنه در مقابل ثالث، مانع از تحقق مسئولیت آنها و جبران خسارت زیان وی نمی‌باشد.

بازنگری در قراردادهای ثبت‌نام دامنه در راستای اشاره به نقض مصادیق مختلف اموال فکری، در ارتباط با مقررات شرکت آیکان و همچنین پذیرش مسئولیت ایشان به عنوان قاعده کلی و استثناء نمودن مسئولیت در مقابل متقاضی ثبت، آن هم به شکلی تعدیل شده، در قراردادهای ثبت‌نام دامنه شرکت مذکور و پژوهشگاه دانش‌های بنیادی، ضروری است. همچنین در حقوق ایران، در مرحله ثبت‌نام دامنه، بایستی ارجاع به یک سیستم شناسایی و بررسی سوابق مالکیت فکری مرتبط با حقوق مالکیتی که نیاز به ثبت دارند، الزامی گردد. از سایر مبانی مسئولیت به ویژه نظریه خطر و قاعده احترام نیز در زمینه مسئولیت مذکور بهره برده شود و نقش رویه قضایی در این زمینه تحوّل یابد و ارتقا داده شود.

طبقه‌بندی JEL: K19، K24، K39

مسئولیت مدنی / ثبت‌کننده نام دامنه / شرط عدم مسئولیت / حقوق مالکیت فکری

۱. مقدمه: طرح مسأله

امروزه در کشورهای گوناگون اشخاص حقوقی با رعایت الزامات معین و زیر نظر شرکت جهانی نام‌ها و نشانی‌های اینترنتی، که به اختصار آی‌کان (ICANN) نامیده می‌شود (وایپو، ۲۰۰۴، ص ۹۲)، متصدی ثبت نام دامنه می‌گردند. در این میان سوءاستفاده‌های رخ داده در فرایند ثبت نام دامنه، که نقض حقوق مالکیت فکری اشخاص را موجب می‌گردد، این سؤال اساسی را به همراه دارد که: «آیا مراجع ثبت‌کننده نام دامنه در قبال نقض حقوق مالکیت فکری اشخاص ثالث در ارتباط با و یا از طریق نام‌های دامنه مسئولیت مدنی می‌یابند؟». پاسخگویی به این سؤال به‌ویژه از آن جهت حائز اهمیت است، که ثبت‌کنندگان نام دامنه در فرایند اقدامات اولیه جهت ثبت، قراردادی الحاقی را با متقاضی ثبت منعقد می‌نمایند، که در آن نسبت به تضييع حقوق اشخاص ثالث از طریق و یا در ارتباط با نام دامنه موضوع ثبت، شرط عدم مسئولیت می‌نمایند.

منشأ تحولات رخ داده در این زمینه حقوق آمریکا بوده است. از سوی دیگر شرکت نام‌ها و نشانی‌های اینترنتی نیز متصدی و ناظر اصلی نام‌های دامنه در دنیا می‌باشد؛ بنابراین، برای دستیابی به پاسخ جامع پرسش مذکور در حقوق ایران، وضعیت امر در حقوق آمریکا و همچنین مقررات شرکت نام‌ها و نشانی‌های اینترنتی نیز باید تحلیل و ارزیابی گردد. در این میان فقدان وجود رویه قضایی قابل اتکاء در نظام حقوقی کشورمان موجب گردیده در این مقاله توجه ویژه‌ای به نظام حقوقی آمریکا مبذول گردد تا در نهایت تحولات مفید و کارآمد آن برای نظام حقوقی کشورمان، به‌ویژه برای ارتقاء نقش رویه قضایی در این زمینه، شناسایی و واکاوی گردد.

در این راستا پس از مفهوم‌شناسی نام دامنه و ثبت‌کننده آن، نقض حقوق مالکیت فکری توسط مراجع ثبت نام دامنه و در نهایت مسئولیت مدنی مراجع مذکور در قبال نقض این حقوق در مقررات شرکت نام‌ها و نشانی‌های اینترنتی، حقوق آمریکا و حقوق ایران تحلیل و واکاوی شده است.

۲. مفهوم شناسی

۲-۱. مفهوم شناسی نام دامنه

آدرس اینترنتی، در شکل اولیه خود، زنجیره‌ای پیچیده از اعداد و ارقام طولانی می‌باشد، که به خاطر سپردن آنها برای کاربران امری دشوار است (صادقی، ۱۳۸۶، ص ۹۹ و خرم آبادی، ۱۳۹۱، ص ۴۳). بر این اساس متخصصان سیستمی را طراحی نموده‌اند که برای آی پی (آدرس عددی سایت‌های اینترنتی) معادل حرفی تخصیص می‌دهد و کاربران از معادل‌های تسهیل شده‌تر و نشانی‌های متنی بهره می‌برند (اصلائی، ۱۳۸۹، ص ۱۵۰)، که نام دامنه نامیده می‌شوند (صادقی، ۱۳۸۶، صص ۲۲۷ و ۲۲۸).

از منظر فنی نام دامنه عبارت است از «نشانی یک اتصال شبکه‌ای که مالک آن نشانی را در یک فرمت سلسله مراتبی شناسایی می‌کند» (هیأت مؤلفان و مصنفان انتشارات مایکروسافت، ۱۳۸۹، ص ۲۴۵). قید سلسله مراتب در این تعریف اشاره به قسمت‌های سه گانه نام دارد. قسمت اول نام دامنه نشان دهنده ماهیت خدمت ارائه شده است. قسمت دوم نام دامنه، که نام دامنه سطح پایین نامیده می‌شود، همان قسمت اصلی یعنی قسمتی است که نام وب‌سایت را بیان می‌دارد. قسمت سوم نام دامنه یا نام دامنه سطح بالا، پسوندی است که سطح حوزه‌ای که نام مذکور در آن ثبت شده یا همان محدوده فعالیت وب‌سایت مورد نظر را می‌رساند (اصلائی، ۱۳۸۹، ص ۱۵۰ و ۱۵۶).

نام سطح بالا دارای انواع مختلفی است که عبارتند از:

۱- نام دامنه سطح بالای عمومی - این نام‌ها عبارتند از: info,com,org,net که برای ثبت و استفاده هرگونه فعالیت قابل استفاده می‌باشند.

۲- نام دامنه سطح بالای کشوری - این نوع از نام‌های دامنه پسوند دارای کد اختصاصی (دو حرفی) کشورها هستند، که بنا به تقاضای هر کشوری توسط آی‌کان به آن کشور اختصاص پیدا می‌کند؛ همچون ir برای ایران و fr برای فرانسه.

۳- نام دامنه سطح بالای ویژه- پسوندهایی هستند که افراد و سازمان‌ها با توجه به مشخصات و نوع فعالیت خود می‌توانند نسبت به ثبت آنها اقدام نمایند؛ مانند: biz-جهت مقاصد بازرگانی، gov برای فعالیت‌ها و سازمان‌های دولتی، museum برای موزه‌ها (وایپو، ۲۰۰۲، ص ۸۷).

از منظر حقوقی مطابق بخش پنجم «قانون حمایت از مصرف‌کنندگان در مقابل غصب سایبری آمریکا» ۱۹۹۹ میلادی، اصطلاح "نام دامنه" به معنای هر شناساننده [نام] الفبایی است که توسط ثبت‌کننده نام دامنه یا مرجع ثبت نام دامنه یا سایر مقامات صالح برای ثبت نام دامنه، به عنوان بخشی از آدرس الکترونیکی در اینترنت، واگذار یا ثبت می‌شود».

برخلاف دیدگاه سازمان جهانی مالکیت فکری که نام‌های دامنه را در گروه اموال فکری نیآورده (وایپو، ۲۰۰۶، ص ۸۵)، این نام‌ها با توجه به کارکردهایی که دارد، اهمیت اقتصادی بالایی برای دارنده آنها، به ویژه در فضای تجارت الکترونیکی ایجاد می‌کند؛ تا حدی که ارزش اقتصادی آن، گاه از سرمایه مادی بنگاه یا مؤسسه تجاری بیشتر است (صادقی، پیشین، ص ۹۸)؛ بر همین اساس امروزه نام دامنه را محصول و عرضه آن را فعالیت اقتصادی و مشمول قواعد حقوق رقابت دانسته (غفاری فارسانی و حسینی، ۱۴۰۰، صص ۱۲۹ و ۱۵۳) و این نوع از نام‌ها دارای جایگاهی ویژه در حوزه تجارت الکترونیک می‌دانند (صادقی، ۱۳۹۹، ص ۱۹۸)؛ بنابراین در مالیت آنها تردید نباید نمود.

۲-۲. مفهوم شناسی ثبت‌کننده نام دامنه

مطابق بند ۱ (تعاریف) «قواعد رویه یکسان‌سازی حل اختلافات مرتبط با نام‌های دامنه» ثبت‌کننده نام دامنه مرجعی است که شخص متقاضی نام دامنه مورد نظر خویش را نزد وی به ثبت می‌رساند.

از سال ۱۹۹۰ در مورد نام‌های دامنه سطح بالای عمومی و همچنین نام‌های دامنه سطح بالای ویژه آیکان متصدی مقررات نظارت بر آنها است، اما در مورد نام‌های دامنه سطح بالای کشوری چنین وظیفه‌ای ندارد؛ هرچند برقراری توافق‌نامه در خصوص آنها بر عهده سازمان مذکور است (صادقی، ۱۳۸۶، ص ۱۰۵). در مورد این گروه از نام‌های دامنه دولت‌ها به برخی مؤسسات اجازه فروش و ثبت نام‌های دامنه مذکور را می‌دهند (صادقی، ۸۶-۱۳۸۵، ص ۱۳). در ایران و در مورد نام‌های دامنه سطح بالای کشوری (ir.) و (Iran.) پژوهشگاه دانش‌های بنیادی (مرکز تحقیقات فیزیک نظری و ریاضیات) از طریق سایت ایرنیک (www.nic.ir) عمل می‌نماید.

در ارتباط با مفهوم ثبت‌کننده نام دامنه باید از مفهوم مرجع ثبت نام دامنه نیز سخن به میان آورد که عبارت است از: «..... پایگاه داده مربوطه به zone [قلمرو ثبت نام دامنه] یک یا چند دامنه اینترنتی، مشتمل بر نام‌های دامنه فرعی، نشانی پروتکل‌های اینترنتی و اطلاعات مربوط». بر این اساس هر ثبت‌کننده نام دامنه (registrar) برای ثبت نام‌های دامنه از یک سامانه کامپیوتری منسجم به منظور ذخیره و طبقه‌بندی اطلاعات مربوط به ثبت بهره می‌گیرد که از آن به مرجع ثبت نام دامنه (registry) تعبیر می‌گردد. این چنین مفهوم ثبت‌کننده نام دامنه به شکل مطلق و در مفهوم عام آن، که در این مقاله نیز مورد نظر است، ثبت‌کننده نام دامنه در معنای خاص و مرجع ثبت نام دامنه هر دو را در بر می‌گیرد.

۳. نقض حقوق مالکیت فکری توسط ثبت‌کنندگان نام

دامنه

در این قسمت پس از شناسایی مفهوم و اقسام نقض حقوق مالکیت فکری، صور و قلمرو نقض آنها توسط ثبت‌کنندگان نام دامنه مورد بررسی قرار خواهد گرفت:

۱-۳. مفهوم و اقسام نقض حقوق مالکیت فکری

نقض حقوق مالکیت فکری به معنای هرگونه عملی است که با حقوق انحصاری صاحب مالکیت فکری در تعارض باشد (ای. گارنر، ۲۰۰۴، ص ۲۷۹۶)؛ بنابراین، برخلاف تلقی برخی نویسندگان حقوقی (ویلد، ۲۰۰۶، ص ۲۴۷) جهت تحقق نقض، استفاده از مالکیت فکری دیگری ضروری نیست؛ بلکه به صرف انجام اعمالی که مانع استفاده از آن گردد نقض محقق خواهد شد.

در اینجا ناقض یا نقض‌کننده مفهوم عامی است که هر یک از اشخاص حقیقی، حقوقی و حتی نهادهای دولتی مرتبط را در بر می‌گیرد. چنان‌که در انتهای جزو b بند نخست بخش ۳۲ قانون علامت تجاری آمریکا مصوب ۱۹۴۶ میلادی با اصلاحات بعدی در این زمینه آمده است: «مفهوم هر شخصی [در ارتباط با نقض‌کننده] شامل ایالات متحده، تمامی نهادها و اجزای آن، و تمامی اشخاص، شرکت‌ها، مؤسسات یا سایر اشخاصی که برای ایالات متحده و با مجوز و رضایت آن عمل می‌کنند و هر ایالت، هر نهاد ایالتی، و هر مقام یا کارمند یک ایالت یا نهاد ایالتی که در چارچوب فعالیت رسمی خود عمل می‌کند، می‌باشد».

در حقوق آمریکا و نظام حقوقی کامن لا به طور کلی نقض حقوق مالکیت فکری به نقض مستقیم (Direct Infringement) و غیرمستقیم (Indirect Infringement) تقسیم می‌گردد. نقض مستقیم اقدام مباشرت گونه‌ای است که تعرض به حقوق انحصاری را موجب می‌گردد (ای. گارنر، پیشین، صص ۷۹۶ و ۷۹۷). در مقابل نقض غیرمستقیم هرگونه تسهیل، زمینه‌سازی و حتی تشویق و تحریک دیگری (رستوگی، ۲۰۲۱، ص ۱۳۹۶) به نقض حقوق مالکیت فکری شخص ثالث می‌باشد.

در حقوق ایران نقض مستقیم معادل اقدام مستقیم و مباشرت گونه فرد نسبت به مال فکری متعلق به غیر، که موجب تعرض به حقوق انحصاری آن گردد، می‌باشد. این نوع اقدامات می‌تواند مشمول قاعده اتلاف، در معنای عام که

عین و منفعت هر دورا در بر می‌گیرد (بابایی، ۱۴۰۱، صص ۴۰ و ۴۱)، و یا در صورت پذیرش حیثیت جدای مال فکری از پدیدآورنده مشمول قاعده علی‌البدن نیز گردد (حکمت‌نیا، ۱۳۸۹، صص ۳۱۸ و ۳۱۹ و حکمت‌نیا، ۱۳۸۳، صص ۱۰۷-۱۰۴). این چنین چنانچه فردی علامت تجاری متعلق به غیر را به عنوان نام دامنه برای خود ثبت نماید به گونه‌ای که دیگر استفاده از آن برای صاحب علامت فاقد فواید و عواید اقتصادی و یا دارای عواید اقتصادی ناچیز باشد آن را تلف نموده است. در اینجا و همچنین در هر موردی که فرد مال فکری متعلق به دیگری را به خود منتسب سازد مشمول قاعده علی‌البدن است؛ همچون آنکه فرد تاجری نام دامنه وبسایت خود را نام یک شرکت معروف قرارداد و در آن محصولات خود را که هم‌نوع و یا مشابه محصولات شرکت مزبور است به فروش رساند.

نقض غیرمستقیم ناظر بر مواردی است که فرد اقدام مستقیمی در تعرض به حقوق انحصاری دیگری نسبت به اموال فکری وی ندارد و مباشرت در نقض رخ نداده است؛ اما اقدام غیرمستقیم فرد در تسهیل، زمینه‌سازی، آموزش نقض مستقیم و همچنین اقدامات مقدماتی و یا ضروری برای نقض مستقیم وی را عرفاً در ورود زیان مسئول می‌سازد. اقدامات فرد در موارد نقض غیرمستقیم مشمول قاعده تسبیب است. در موارد مباشرت متقاضی ثبت نام دامنه یا سایر اشخاص از طرف ایشان در نقض و سببیت ثبت‌کننده در این زمینه مسأله اجتماع سبب و مباشر و احکام آن مطرح می‌گردد؛ بدین نحو که در اینجا با جمع ماده ۳۳۲ قانون مدنی و ماده ۵۲۶ قانون مجازات اسلامی در نهایت صدق عرفی و استناد عرفی ضرر به مباشر یا سبب ملاک عمل خواهد بود (صفایی و رحیمی، ۱۳۹۹، صص ۳۱۷ و ۳۱۸).

۲-۳. صور احتمالی نقض حقوق مالکیت فکری توسط

ثبت‌کنندگان نام دامنه

کارکرد نام دامنه، مشابه با علائم تجاری، شناساندن کالاها و خدمات، البته با برخی تفاوت‌ها، به‌ویژه در ارتباط با محیط و قلمرو اقدام، می‌باشد (گوسومی و جملی، ۲۰۲۲، ص ۸۵)؛ بر این اساس و با توجه به نقش ویژه این خصیصه در ایجاد مالکیت و تضعیف یا افزایش ارزش اموال فکری، نام‌های دامنه ابزاری بسیار مستعد برای نقض حقوق مالکیت فکری تلقی می‌گردند. این چنین نقض حقوق مذکور از طریق نام دامنه و تبعات و مسئولیت‌های ناشی از آن یکی از مباحث شایع و دامنه‌دار در حقوق مالکیت فکری تلقی می‌گردد (کلارک دی، ۲۰۰۸، صص ۲۸۶-۲۶۵). و کوبالکار و شمارا، ۲۰۲۲، صص ۶۹ و ۷۰) نقض مذکور ممکن است به یکی از اشکال ذیل صورت گیرد:

۱- مواردی که ثبت‌کننده مبادرت به ثبت نام دامنه‌ای نماید که خود آن امکان قوی نقض حقوق مالکیت فکری در وبسایت مورد نظر را می‌رساند. مثل نام دامنه www.microsoftfree.com که تکثیر غیرمجاز محصولات شرکت مایکروسافت را به ذهن متبادر می‌سازد.

۲- ثبت نام دامنه متعلق به غیر و یا ثبت نام دامنه مشابه با نام دامنه یا علامت تجاری یا نام تجاری و یا نشانه جغرافیایی متعلق به غیر صورت می‌گیرد.

۳- تغییر، انتقال، تجدید و همچنین حذف یا ابطال نام دامنه، دیگر اقداماتی هستند که انجام آنها در صلاحیت ثبت‌کننده نام دامنه بوده و ممکن است نقض حقوق مالکیت فکری اشخاص را به همراه داشته باشند. هر یک از این موارد ممکن است به تقاضای صاحبان اموال فکری و به شکل مورد نظر وی و یا بر مبنای رأی دادگاه یا سایر مراجع ذیصلاح صورت گیرد. همچنین ممکن است موارد مذکور بر مبنای صلاحیت ثبت‌کننده در ارتباط با نقض حقوق سایر اشخاص توسط نام دامنه پیشین و به منظور جلوگیری از این امر و یا ممانعت از استمرار آن باشد.

در این موارد، به شرحی که در جزو D بند دوم بخش ۳۲

قانون علامت تجاری آمریکا نیز آمده، چنانچه اشخاص در حدود صلاحیت و مطابق مقررات عمل نمایند مسئولیت متوجه ایشان نیست. در غیر این صورت چنانچه از اساس انجام این اقدامات ناشی از صلاحیت ثبت‌کننده طبق قانون و یا حکم مراجع قانونی نباشد، یا آنکه درحالی که نفس تغییر، انتقال، تجدید و همچنین حذف یا ابطال مبتنی بر قانون است، کیفیت انجام آنها به شکل قانونی نبوده و هر یک از این اقدامات موجب نقض حقوق مالکیت فکری سایر اشخاص گردد، مسئولیت مدنی ثبت‌کنندگان نام دامنه مطرح و متصوّر است.

۳-۳. قلمرو نقض حقوق مالکیت فکری توسط ثبت‌کنندگان

نام دامنه

بحث از قلمرو نقض حقوق مالکیت فکری مبتنی بر فهم دو مؤلفه اساسی است؛ نخست آنکه آیا تمامی اقسام نقض در مورد آنها مصداق می‌یابد؟ موضوع نقض حقوق مالکیت فکری، عامل مؤثر دیگر جهت تعیین قلمرو مسئولیت ثبت‌کنندگان نام دامنه است. برای تعیین قلمرو نقض از این منظر باید به درستی مشخص گردد که: اولاً، از میان مصادیق گوناگون اموال فکری کدام موارد می‌تواند توسط ثبت‌کننده نام دامنه موضوع نقض قرار گیرد؟ ثانیاً، از میان اقسام گوناگون حقوق اشخاص نسبت به اموال فکری چه حقوقی می‌تواند در اینجا موضوع نقض واقع گردد؟

از میان صور گوناگون نقض حقوق مالکیت فکری، در قابلیت تحقق نقض مستقیم و نقض غیرمستقیم توسط ثبت‌کنندگان نام دامنه تردیدی وجود ندارد. تحقق نقض مذکور هم توسط و هم در ارتباط با ثبت نام دامنه امکان دارد؛ چنانکه اگر ثبت‌کننده نام دامنه، علامت تجاری متعلق به غیر را با علم بر تعلق علامت به دیگری برای شخصی غیر از مالک علامت ثبت نماید، نقض مستقیم توسط نام دامنه جدید تحقق می‌یابد. همچنین در فرضی که تغییر، انتقال، تجدید و همچنین حذف یا ابطال نام دامنه به درخواست

متقاضی ثبت موجب نقض حقوق مالکیت فکری دیگری گردد، نقض حق به صورت غیرمستقیم تحقق یافته است.

در ارتباط با مصادیق اموال فکری موضوع نقض علاوه بر نام دامنه سایر اشخاص، هر یک از مصادیق اموال فکری که در وصف شناساندگی با نام دامنه مشترک هستند، یعنی علامت تجاری، نام تجاری، نشانه جغرافیایی و همچنین عناوین آثار ادبی و هنری بیشتر در معرض نقض توسط و یا در ارتباط با نام دامنه می‌باشند؛ زیرا نام دامنه جز به منظور شناساندگی یک سایت و محتویات آن در محیط اینترنتی به کار نمی‌رود و هر یک از این موارد به خوبی قادرند این مقصود را تأمین سازند. با وجود این همه، حجم موارد نقض حقوق مالکیت فکری نام دامنه توسط علامت تجاری و بالعکس نقض حقوق صاحب علامت توسط و یا در ارتباط با نام دامنه، در مقایسه با سایر مصادیق اموال فکری، بسیار بیشتر است. این امر از انحصار مصادیق نقض مورد بحث به نقض حقوق صاحبان علائم تجاری از طریق نام دامنه در رویه یکسان‌سازی حل اختلافات مرتبط با نام‌های دامنه و قواعد آن، و همچنین بخش ۳۲ و ۴۳ قانون علامت تجاری آمریکا، به شرحی که در ادامه خواهد آمد، به وضوح بر می‌آید.

در مورد حقوق موضوع نقض نیز باید گفت نقض هر دو حقوق مادی و معنوی از طریق و یا در ارتباط با نام دامنه ممکن است؛ با وجود این، در امکان تحقق نقض نسبت به تمامی این حقوق تردید جدی وجود دارد و تفکیک بین مصادیق گوناگون ترجیح دارد. این چنین در حالی که نقض حق انتساب اثر از طریق نام دامنه‌ای، که خود اثر خلاقانه دیگری است، ممکن می‌باشد، به طور مثال امکان نقض حق عدول از اثر، که یکی از مصادیق حقوق اخلاقی و یا معنوی است، توسط و یا در ارتباط با نام دامنه بعید می‌نماید.

۴. تحلیل مسئولیت مدنی ثبت‌کنندگان نام دامنه

در اینجا به ترتیب مقررات شرکت نام‌ها و نشانی‌های اینترنتی، حقوق آمریکا و حقوق ایران تحلیل و واکاوی می‌گردد:

۴-۱. مقررات شرکت نام‌ها و نشانی‌های اینترنتی

مقررات اصلی شرکت نام‌ها و نشانی‌های اینترنتی (آیکان)، رویه یکسان‌سازی حل اختلافات مرتبط با نام‌های دامنه و قواعد آن بوده، که شروط قراردادی در ثبت نام دامنه است. مزیت اصلی این گونه مقررات توجه به ارتباط نام‌های دامنه با مالکیت فکری است؛ تا حدی که مرجع اعمال و پیاده‌سازی این مقررات مرکز داوری و میانجی‌گری سازمان جهانی مالکیت فکری می‌باشد (وایپو، ۲۰۰۶، ص ۸۵). با وجود این، مزیت مذکور به طور کامل محقق نگردیده و مقررات مذکور منحصر به علائم تجاری است. این چنین است که برخی از نویسندگان در ارتباط با نقش و جایگاه حقوق مالکیت فکری در این مقررات گفته‌اند: «در رویه یکسان‌سازی حل اختلافات مرتبط با نام‌های دامنه بدون وجود یک علامت تجاری هیچ اقدامی ممکن نیست» (لیپتون، ۲۰۱۰، ص ۴۷۸). این در حالی است که، چنانکه در بحث از قلمرو حقوق مالکیت فکری گذشت، امکان نقض حقوق ناظر بر سایر مصادیق اموال فکری، به ویژه نام‌های تجاری و نشانه‌های جغرافیایی، نیز توسط ثبت‌کننده نام دامنه وجود دارد.

در این میان نقیصه دیگر مقررات مذکور بی‌توجهی و نپرداختن به مسئولیت ثبت‌کنندگان نام دامنه در قبال نقض حقوق مالکیت فکری توسط و یا از طریق ثبت نام دامنه است. در بند (۲) رویه یکسان‌سازی حل اختلافات راجع به نام‌های دامنه ۱۹۹۹ میلادی با آخرین اصلاحات ۲۰۲۴ میلادی، در مقام بیان آنچه از اقدام متقاضی ثبت یا تمدید در تقاضای ثبت یا تجدید علامت استنباط گردیده و بر عهده وی قرار می‌گیرد، چنین آمده است: «..... با تقاضای ثبت یک نام دامنه یا از طریق درخواست تمدید آن شما به این وسیله به ما اطلاع و هشدار می‌دهید که: (ب) جهت آگاهی شما [ثبت‌کننده]، ثبت نام دامنه موجب نقض یا دیگر اشکال تعرض به حقوق سایر اشخاص نمی‌گردد. (ج) شما [متقاضی ثبت] نام دامنه را

برای مقاصد نامشروع ثبت نمی‌نمایید و د) شما آگاهانه نام دامنه را برای نقض قوانین و مقررات لازم‌الاتباع استفاده نمی‌نمایید. مسئولیت تعیین اینکه آیا نام دامنه شما حقوق سایر اشخاص را نقض و یا به آن تعرض می‌نماید یا خیر برعهده شماست.» این چنین فاقد هرگونه مسئولیت در قبال نقض حقوق اشخاص، از جمله حقوق مالکیت فکری ایشان، برعهده متقاضی ثبت نهاده شده و ثبت‌کننده با شرط مذکور می‌شود؛ آن هم در شرایطی که در ارتباط با ثبت‌کنندگان نام دامنه نقض تقنینی مشهود است و اینگونه قراردادهای نقش اصلی را در شناسایی جایگاه حقوقی آنها و تبیین آنها ارائه می‌نماید.

درحالی که در سال‌های آغازین تحوّل فناوری سایبری و ایجاد شبکه اینترنت، وجود این دسته از شروط گاه توجیه‌پذیر می‌نمود، اما پیشرفت فناوری‌های کامپیوتری تا مرحله شناسایی عیوب و راه‌کارهای رفع آن در زمینه نام‌های دامنه، دیگر مانع پذیرش شروط مذکور است؛ زیرا شناسایی نام‌های دامنه، علائم تجاری، نام تجاری و نشانه جغرافیایی امری دشوار نبوده و سامانه‌های سوابق و مختصات اموال فکری ثبت شده، به راحتی ثبت‌کننده را قادر سازد تا حین ثبت، این سوابق را به منظور جلوگیری از تعرض به حقوق مالکیت فکری اشخاص بررسی نماید؛ بنابراین، شرط عدم مسئولیت مذکور، به‌ویژه در ارتباط با اموال فکری نیازمند ثبت یا سایر اموال فکری مشهور یا در دسترس ثبت‌کننده، غیرواقع‌بینانه و توجیه‌ناپذیر بوده و جلوه‌ای از عقب‌ماندگی تاریخی شروط قراردادی ثبت نام دامنه از تحولات فناوری است. به علاوه اینکه مفاد این گونه شروط به درستی مشخص نبوده و در حالی که شرط عدم مسئولیت به‌طور معمول ماهیت سلبی دارد شرط ذکر شده در اینجا ایجابی است؛ به این نحو که ثبت‌کننده بار مسئولیت را بر عهده متقاضی ثبت قرار می‌دهد.

همچنین مخاطب این شروط نیز به‌درستی تعیین نگردیده است. در حالی که شرط عدم مسئولیت در مقابل

زیان دیده صورت گرفته و نفوذ حقوقی می‌یابد. در این گونه موارد مخاطب شرط عامل احتمالی زیان است. این چنین این شروط ماهیت تعهد به ضرر غیر می‌یابد؛ زیرا ثالث قائم مقام متقاضی ثبت نیست؛ بلکه شخصی است که از عمل متقاضی ثبت متحمل ضرر گردیده است؛ بنابراین، امکان استناد به شرط قراردادی در برابر ثالث غیرممکن می‌نماید؛ به‌ویژه آنکه در اینجا منشأ دعوی ثالث، مبنی بر جلوگیری از ایراد ضرر و یا مطالبه خسارت ناشی از نقض حقوق مالکیت فکری توسط نام دامنه، قراردادی نبوده و قهری است. بر این اساس دیدگاه موجود در مسئولیت مدنی در ارتباط با اثر شرط عدم مسئولیت نسبت به زیان دیده ثالث که: «..... در فرضی که دعوی او بر اساس مسئولیت قهری مطرح می‌شود امکان استناد به شرط از سوی مدیون مسئول در برابر او، تجاوز از جنبه منفی اصل اثر نسبی قرارداد محسوب می‌شود و باید محکوم شود. عدالت نیز نیازمند همین است؛ چگونه می‌توان در برابر بیگانه‌ای که ممکن است حتی از وجود شرط، جز به هنگام استناد به آن از سوی طرف مقابل، آگاهی نداشته باشد، به دستاویز شرطی که با بیگانه دیگری منعقد شده است، خود را از مسئولیت در امان دانست، در حالی که حقوق مسئولیت مدنی هر روز بیشتر از دیروز به سوی حمایت از زیان‌دیدگان گام بر می‌دارد؟.....» (ایزانلو، ۱۳۹۰، ص ۲۸۲) در اینجا نیز صدق می‌نماید.

در نهایت آنکه در موارد استثنایی تنها اقدام ثبت‌کننده موجب تعرض به حقوق ثالث می‌گردد، بدون اینکه متقاضی ثبت اقدامی نموده باشد یا آنکه اقدام وی به گونه‌ای نیست که بتوان ضرر را به وی استناد داد؛ همچون موردی که ثبت‌کننده با علم و اطلاع، علامت تجاری متعلق به دیگری را برای متقاضی، ثبت می‌نماید؛ به‌طور مثال فردی با مراجعه به ثبت‌کننده تقاضای ثبت نام دامنه www.wokeup.com را برای خود می‌نماید. ثبت‌کننده که به هر دلیل قصد ضربه زدن به دارنده علامت تجاری wakeup را دارد می‌گوید نام دامنه wakeup تکراری است؛ اگر متمایلی نام دامنه

www.wakeup.com را به نام تو ثبت نمایم. این چنین قرارداد ثبت که مشتمل بر تحمیل شرط مذکور است برای نام دامنه wakeup منعقد می‌گردد. حال آیا به راستی در اینجا که فعل زیانبار ثبت‌کننده نام دامنه سبب مستقل مسئولیت شمرده می‌شود، می‌توان بر مبنای شرط مذکور وی را رها نمود و برای جبران خسارت به سراغ متقاضی ثبت رفت. بنابراین در ارتباط با متقاضی ثبت نیز نمی‌توان استناد به شروط عدم مسئولیت در قراردادهای ثبت نام دامنه در تمامی موارد پذیرفت. قدر متیقن آنکه می‌بایست موارد تقصیر سنگین و عمدی را استثناء نمود. همچنین باید تا حد امکان زمینه دسترسی کامل ثبت‌کنندگان به سامانه شناسایی و استعلام سوابق اموال فکری فراهم گردد، تا در موارد نقض ناشی از عدم توجه به این سامانه، بتوان ثبت‌کننده را حتی در مقابل متقاضی ثبت مسئول دانست. البته این امر محدود به اموال فکری نیازمند ثبت یا سایر اموال فکری مشهور یا در دسترس ثبت‌کننده بوده و همچنان برخی از اموال فکری خارج از دسترس و سامانه مذکور باقی می‌مانند.

۲-۴. حقوق آمریکا

منشأ تحول تاریخی که در ارتباط با ثبت‌کنندگان نام دامنه بیان گردید حقوق آمریکا است. لذا بسیاری از نکاتی که پیش از این بیان گردید در اینجا نیز صدق می‌نماید. در حقوق آمریکا همچون سایر نظام‌های حقوقی کامن لا رویه قضایی نقش اصلی را در شکل‌گیری، استقرار و سپس ارتقاء حقوق ایفاء می‌نماید. این چنین در این نظام حقوقی نقش و اهمیت رویه قضایی در ارتباط با مسئولیت مدنی ثبت‌کنندگان نام دامنه ویژه و ممتاز است؛ زیرا در اینجا رویه قضایی به خوبی نقائص مقررات را شناسایی و تا حدودی آنها را بر طرف نموده است. در اینجا پس از تحلیل مسئولیت ثبت‌کننده نام دامنه در حقوق موضوعه آمریکا به تحلیل نقش و تحول رویه قضایی در شناسایی و تثبیت مسئولیت ثبت‌کننده نام دامنه می‌پردازیم:

مسئولیت ثبت‌کننده نام دامنه در حقوق موضوعه آمریکا در میان مقررات گوناگون در آمریکا مقررات اصلی در ارتباط با مسئولیت مدنی ارائه‌دهندگان خدمات ثبت نام دامنه نسبت به نقض حقوق مالکیت فکری اشخاص قانون حقوق علامت تجاری ۱۹۴۶ میلادی با اصلاحات بعدی و قانون حمایت از مصرف‌کنندگان در مقابل غصب سایبری ۱۹۹۹ میلادی می‌باشد. در این میان غصب سایبری عنوانی است که موارد ثبت پیشین علامت دیگری به عنوان نام دامنه برای خود را در برمی‌گیرد و نه غیر آن را (ای. گارنر، پیشین، ۴۱۴)؛ بنابراین، موضوع اصلی این قانون نقض حقوق علامت تجاری از طریق نام‌های دامنه است. در این راستا در بخش دوم قانون مذکور در بیان دستاوردهای این قانون آمده است: «کنگره چنین دریافته است که ثبت یا استفاده از علامت تجاری دیگری به عنوان یک نام دامنه یا سایر شناساننده‌های موقعیت آنلاین (که عموماً از آنها به غصب سایبری تعبیر می‌گردد):

(۱) موجب فریب مصرف‌کنندگان و گمراهی عموم نسبت به منشأ صحیح یا تولیدکننده کالا و ارائه‌دهنده خدمات می‌گردد.

(۲) تجارت الکترونیک را مختل می‌سازد، امری که برای اقتصاد ایالات متحده اهمیت دارد.

(۳) مالک علامت را از درآمدهای اساسی و حسن اعتماد مصرف‌کننده محروم می‌سازد.»

این چنین این مقرره، در راستای هدف فوق بیش از آنکه به عنوان قانونی مستقل عمل نماید، درصدد اصلاح قانون علامت تجاری آمریکا برآمده است.

بر مبنای مراتب فوق در اینجا عمده تمرکز تقنینی در زمینه نحوه و کیفیت مسئولیت ثبت‌کنندگان نام دامنه در قبال نقض حقوق مالکیت فکری اشخاص همان موارد مذکور در قانون علامت تجاری یعنی بخش‌های ۳۲ و ۴۳ آن می‌باشد.

در بخش‌های مذکور نیز مسئولیت مدنی ثبت‌کننده نام دامنه در قبال نقض حقوق مالکیت فکری در مقابل ثالث زیان دیده به درستی مورد بحث قرار نگرفته است. در این دو بخش تمامی بار مسئولیت بر عهده متقاضی ثبت نهاده شده و بحث از مسئولیت ثبت‌کننده در اینجا منحصر به موارد اعمال دستور دادگاه رسیدگی‌کننده یا سیاست‌های خود ثبت‌کننده، مرجع ثبت یا مقامات صالح است، که آن نیز به شکلی سلبی و در قالب عدم مسئولیت ثبت‌کننده در اعمال دستور دادگاه ثبت‌کننده علامت، مبنی بر منع استفاده فرد سودجو از نام دامنه، تغییر یا انتقال نام دامنه‌ای که به منظور تعرض به حقوق سایر اشخاص مورد استفاده قرار می‌گیرد مطرح گردیده است (شق دوم جزء D بند دوم بخش ۳۲). البته در اینجا موارد سوءنیت یا بی‌توجهی ناشی از بی‌مبالاتی (Reckless Disregard) ثبت‌کننده نام دامنه یا مرجع ثبت یا سایر مقامات صالح در ارتباط با نام دامنه، از جمله عدم اجرای عمدی دستور دادگاه، از قاعده عدم مسئولیت استثناء شده و ایشان در این موارد مسئولیت داشته و باید پاسخگوی خسارات وارده به مالک علامت تجاری موضوع نقض باشند (شق D جزء دوم بند ۴۳).

مطابق آنچه در گزارش مجلس سنای آمریکا در ارتباط با «قانون حمایت از مصرف‌کننده در مقابل غصب سایبری» آمده مبنای محدود نمودن مسئولیت ثبت‌کننده نام دامنه در بخش (۵) قانون مذکور، که همان مقرره اصلاحی بخش ۳۲ قانون حقوق علامت تجاری می‌باشد، «تشویق ثبت‌کنندگان نام دامنه و مراجع ثبت نام دامنه برای همکاری با مالک علامت برای ممانعت از غصب سایبری از طریق معافیت محدود برای ثبت‌کنندگان نام دامنه و مراجع ثبت نام دامنه در ارتباط با تعلیق، لغو، انتقال نام‌های دامنه پیرو دستور قضایی یا در اجرای یک سیاست معقول برای مقابله با غصب سایبری است» (مجلس سنای ایالات متحده آمریکا، ۱۹۹۹). این چنین مقنن آمریکایی با توجه به نقش ویژه ثبت‌کننده و مرجع ثبت نام دامنه در جلوگیری از

غصب سایبری، اعطاء معافیت از مسئولیت، در محدوده اجرای تصمیمات دادگاه یا یک سیاست معقول، را امری ضروری دانسته است.

از منظر شرط عدم مسئولیت نیز در حقوق موضوعه آمریکا اراده طرفین در شرط عدم مسئولیت اصولاً معتبر بوده و نمی‌توان آن را نادیده گرفت. مطابق ماده ۲۷۱۹ قانون یکسان‌سازی تجارت مصوب ۱۹۶۲ میلادی شرط عدم مسئولیت در مورد متقاضی ثبت به‌عنوان مشروط علیه نافذ است، جز آنجا که شرط ماهیتاً غیرمعقول و خلاف وجدان (unconscionable) باشد؛ بنابراین به‌طور مثال موارد تقصیر عمدی را نمی‌توان مشمول شرط عدم مسئولیت به‌طور کلی دانسته و یا شرط عدم مسئولیت ناظر بر آنها را پذیرفت.

نقش و تحول رویه قضایی در شناسایی و تثبیت مسئولیت ثبت‌کننده نام دامنه

تحولات قرن ۲۱ میلادی در زمینه ثبت نام دامنه و افزایش نقش ثبت‌کنندگان آن موجب انتقاد در عدم مسئولیت اشخاص مذکور در قبال نقض حقوق مالکیت فکری اشخاص، به‌ویژه علائم تجاری، و نقد رویه تقنینی آمریکا در این زمینه گردید؛ زیرا به تدریج غصب سایبری به صورت گسترده و با استفاده از نرم‌افزار نسبت به نام‌های دامنه در حال انقضای شائع گردید و در این بستر ثبت‌کنندگان نام دامنه با وجود آگاهی مکرر و واقعی نسبت به سوءنیت این اشخاص در ثبت و استفاده نام دامنه نسبت به ثبت نام مذکور برای آنها اقدام می‌نمودند (وندی، ۲۰۱۴، صص ۵۷۴ و ۵۷۵)؛ تا اینکه در نهایت رویه قضایی آمریکا درصدد رفع این نقیصه آشکار برآمد؛ تحولی که در مراحل چند به وقوع پیوست.

تحول نخست برگرفته از استاندارد این وود (Inwood Standard) در پرونده مجموعه آزمایشگاهی این وود علیه مجموعه آزمایشگاهی ای وس در سال ۱۹۸۲ میلادی می‌باشد، که مطابق آن چنانچه تولیدکننده یا توزیع‌کننده

نسبت به استمرار ارائه محصولات به کسی که نسبت به نقض علامت تجاری از سوی وی علم داشته یا باید علم داشته باشد اقدام نماید نقض علامت تجاری را به وی القاء نموده و نسبت به کلیه خسارات ناشی از این فریب دارای مسئولیت اشتراکی (Contributory Liability) می‌باشد؛ استاندارد مذکور در پرونده Louis Vuitton Malletier, S.A. v. Akanoc Solutions, Inc در سال ۲۰۰۱ میلادی مبنایی برای شناسایی و محکومیت به مسئولیت اشتراکی ارائه دهنده خدمات میزبانی نام دامنه به دلیل بی‌توجهی به اخطارهای مکرر خواهان مبنی بر نقض علامت تجاری اش گردید (همان، صص ۵۸۰ و ۵۸۱).

تحوّل دوم آن بود که تا قبل از سال ۲۰۰۳ ثبت‌کنندگان نام دامنه غالباً در قبال اقدامات نامناسب و نادرست خود در ارائه خدمات ثبت نام دامنه از مسئولیت مصون بودند، تا آنکه در این سال دادگاه عالی ایالات متحده آمریکا در پرونده Kremen v. NSL (Case No.01-15899) رأی دادگاه تالی، که بر مبنای رویه مصونیت ثبت‌کنندگان نام دامنه صادر گردیده بود، را نقض نمود و قاعده‌ای جدید را بنیان نهاد که بر مبنای آن ثبت‌کنندگان نام دامنه نیز در قبال اقدامات نامناسب و نادرست خویش در ارائه خدمات ثبت نام دامنه دارای مسئولیت می‌باشند (شولتز، ۲۰۰۵، صص ۲۲۷).

تحوّل دیگر در رویه قضایی آمریکا در دعوی مشهور دارنده نام دامنه sex.com رخ داد (Kremen v. Cohen, 337 F.3d 1024, 1035 (9th Cir. 2003)). در این پرونده ثبت‌کننده بدون رعایت تکلیف احتیاط در حد معمول و بدون آنکه از دارنده اولیه نام دامنه سؤال نماید و صرفاً بر اساس اظهارات متقاضی انتقال این نام دامنه مبنی بر توافق طرفین برای انتقال نام دامنه، آن را به وی منتقل می‌نماید. در اینجا دادگاه سیاست تحمیل مسئولیت توسط ثبت‌کننده بر متقاضی ثبت را موجب آن ندانسته که ثبت‌کننده را از مسئولیت در مقابل صاحب اصلی نام دامنه (ثالث) معاف نماید (لیپتون، پیشین، صص ۴۷۹ و ۴۸۰).

از منظر مبنای توجیهی مسئولیت ثبت‌کننده نام دامنه در قبال نقض حقوق مالکیت فکری اشخاص ثالث در نظام حقوقی آمریکا به قاعده دارا شدن بلاجهت استناد می‌گردد؛ با این تفصیل که، ثبت نام دامنه یا سایر اموال فکری به عنوان نام دامنه برای دیگری یا تغییر آن به گونه‌ای که موجب شباهت با علامت تجاری، نام تجاری، نشانه جغرافیایی و نام دامنه متعلق به غیر گردد و در کل هر اقدامی که موجب شباهت نام دامنه با یک مال فکری دیگر شود موجب می‌شود یکی از اعتبار و اموال فکری دیگری بلاجهت بهره‌مند گردد. حال در این میان اقدام ثبت‌کننده از باب تسهیل دارا شدن بلاجهت موجب مسئولیت مدنی وی در مقابل صاحب مال فکری یا نام دامنه پیشین که نام دامنه جدید مشابه آن است می‌گردد (لیپتون، ۲۰۱۰، صص ۳۰۲ و ۳۰۳).

این چنین رویه قضایی آمریکا نقص آشکار نظام تقنینی این کشور در عدم شناسایی مطلوب و متناسب مسئولیت ثبت‌کننده نام دامنه در قبال نقض حقوق مالکیت فکری اشخاص ثالث را مرتفع نموده و در موارد متعدّد مسئولیت مذکور را، به‌ویژه با استناد به قاعده دارا شدن بلاجهت، شناسایی و به درستی شرط عدم مسئولیت را در مقابل ثالث متضرّر غیرقابل استناد و بی‌تأثیر می‌داند.

۳-۴. حقوق ایران

در اینجا پس از تحلیل فرض مختلف مسئولیت ثبت‌کننده نام دامنه در ارتباط با حقوق مالکیت فکری اشخاص ثالث، به ارزیابی قابلیت استناد به ماده ۶۶ قانون تجارت الکترونیکی و در نهایت تحلیل و ارزیابی شرط عدم مسئولیت ثبت‌کننده نام دامنه می‌پردازیم:

تحلیل مسئولیت ثبت‌کننده نام دامنه در فرض مختلف در ارتباط با مسئولیت ثبت‌کننده نام دامنه در مقابل اشخاص ثالث در نظام حقوقی کشورمان باید بین فرض مختلف تفکیک نمود.

در مواردی که ثبت‌کننده نام دامنه مرتکب هر یک از صور نقض گردیده، اما هنوز ضرر و زیان فعلیت نیافته باشد، ثبت‌کننده، به‌عنوان غاصب یا در حکم غاصب، مسئولیت مدنی (در مفهوم عام) دارد؛ چرا که با نقض حقوق مالکیت فکری شخص ثالث عمل استیلاء بر حق غیر، موضوع ماده ۳۰۸ قانون مدنی، صورت گرفته است (حکمت‌نیا، ۱۳۹۰، ص ۳۱۹). بدین ترتیب ثبت‌کننده مکلف است با حذف نام دامنه جدید ثبت شده و سایر طرق ممکن وضع سابق صاحب حق مالکیت فکری را به او اعاده نماید. این استدلال مبتنی بر این واقعیت است که اقدامات اولیه ثبت‌کنندگان نام دامنه و فرایند ثبت تا مرحله آنلاین نمودن نام دامنه استمرار می‌یابد و در این اثنا استیلاء غیر مجاز ثبت‌کننده قبل از اتمام نهایی ثبت و تحویل آن به متقاضی به خوبی محقق است.

لازم به ذکر است در اینجا شخص ثالث می‌تواند بر مبنای ماده (۸) قانون مسئولیت مدنی موقوفی عملیات انجام شده (نقض صورت گرفته) را از مرجع صالح قضایی علیه ثبت‌کننده درخواست نماید. ماده (۸) مذکور در این زمینه چنین مقرر می‌دارد: «کسی که در اثر تصدیقات یا انتشار مخالف واقع به حیثیت و اعتبارات و موقعیت دیگری زیان آورده باشد مسئول جبران خسارت است. شخصی که در اثر انتشارات مذکور یا سایر وسایل مخالف با حسن نیت، مشتریانش کم یا در معرض از بین رفتن باشد می‌تواند موقوف شدن عملیات مزبور را خواسته...»؛ به نظر می‌رسد عبارت «در معرض از بین رفتن باشد»، در ماده مذکور با فرض حاضر که هنوز زیان مادی تحقق نیافته است، منطبق باشد.

فرض دیگر آن است که ثبت‌کننده نام دامنه حقوق مالکیت فکری ثالث را نقض نموده باشد و متقاضی ثبت موجب شود مال فکری شخص ثالث از ارزش افتاده (حکمت‌نیا، همان) یا دچار کاهش ارزش شده و در نتیجه ضرر مادی محقق گردیده است. در اینجا ثبت‌کننده نام دامنه که موجب نقض حقوق مالکیت فکری پدید آورنده

شده است به موازات متقاضی ثبت که مباشر نقض و مرتکب نقض مستقیم شده است، با توجه به نقض غیرمستقیم بر مبنای قاعده تسبیب مسئولیت دارد؛ زیرا ثبت‌کننده رابطه بین پدیدآورنده (ثالث) و موضوع مالکیت فکری (نام دامنه) متعلق به او را قطع یا خدشه‌دار نموده و از یک سو عنصر فعل زیانبار مبتنی بر تقصیر نوعی، به‌عنوان یکی از ارکان مسئولیت مدنی در مفهوم خاص، محقق گردیده و از سوی دیگر این گونه نقض موجب ورود ضرر مادی گردیده است؛ لذا عناصر دیگر مسئولیت مدنی، یعنی ضرر و رابطه علیت بین نقض و ضرر، نیز محرز می‌گردد؛ بنابراین، مطابق مواد (۱) و (۸) قانون مسئولیت مدنی و ماده ۳۲۸ قانون مدنی، ثبت‌کننده نام دامنه نیز به موازات متقاضی ثبت مسئولیت جبران خسارت و اعاده وضع ثالث به حال سابق را دارد. در اینجا مسأله اجتماع سبب و مباشر مطرح است، که به شرحی که پیش از این ذکر شد، با جمع ماده ۳۳۲ قانون مدنی و ماده ۵۲۶ قانون مجازات اسلامی در نهایت صدق عرفی و استناد عرفی ضرر به مباشر یا سبب ملاک عمل خواهد بود (صفایی و رحیمی، پیشین، ص ۳۱۷ و ۳۱۸)؛ با این تفصیل که در این گونه موارد ضرر عرفاً به هر دو ایشان منتسب بوده و مطابق نظریه مرجح در زمینه تقسیم مسئولیت در فرض تعدد اسباب در رویه قضایی و کارشناسی به‌طور کلی (همان، صص ۳۲۲ و ۳۲۳) در این زمینه باید حسب مورد برای هر یک به نسبت میزان تأثیر ایشان در وقوع ضرر اقدام شود. از منظر عملی و رویه اجرایی، بر مبنای آنکه غالباً نام دامنه توسط متقاضی ثبت معرفی و موضوع درخواست واقع می‌گردد، نقش و تأثیر متقاضی ثبت نسبت به ثبت‌کننده بیشتر می‌باشد. البته استثنائاً، به شرحی که پیش از این در بحث از مقررات شرکت نام‌ها و نشانی‌های اینترنتی تحلیل و اثبات گردید، در مواردی که تنها اقدام ثبت‌کننده موجب تعرض به حقوق ثالث می‌گردد، بدون اینکه متقاضی ثبت اقدامی نموده باشد، یا آنکه اقدام وی به گونه‌ای نیست که بتوان ضرر را به وی استناد داد، یا تأثیر اقدام وی در این

زمینه اندک است، تمامی بار مسئولیت و یا بخش اعظم آن بر عهده ثبت‌کننده می‌باشد.

لازم به توضیح است که با توجه به فقدان شرط آگاهی برای تحقق غصب و اتلاف و مسئولیت ناشی از آن، علم یا جهل ثبت‌کننده نام دامنه نسبت به تعلق آن به غیر یا ماهیت نقض‌گونه آن نسبت به اموال فکری دیگران، تأثیری در مسئولیت وی در مقابل ثالث متضرر ندارد. نهایت آنکه در صورت جهل ثبت‌کننده و علم متقاضی ثبت، چنانچه متضرر به وی مراجعه و ایشان خسارتی پردازد، از یک سو با توجه به قاعده غرور و از سوی دیگر با توجه به شرط متداول عدم مسئولیت در قراردادهای ثبت‌کننده با متقاضی ثبت، حق رجوع به متقاضی ثبت را برای دریافت آنچه پرداخته و همچنین سایر خسارات ناشی از این امر را می‌یابد.

ارزیابی قابلیت استناد به ماده ۶۶ قانون تجارت الکترونیکی

علاوه بر مبانی مذکور در قانون مدنی و قانون مسئولیت مدنی و انطباق آنها با نقض حقوق مالکیت فکری اشخاص ثالث توسط ثبت‌کننده نام دامنه به شرح فوق‌الذکر، ماده (۶۶) قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲ نیز یکی دیگر از مبانی قابل طرح برای شناسایی مسئولیت مدنی ایشان در این زمینه می‌باشد. مطابق ماده مذکور:

«به منظور حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان و تشویق رقابت‌های مشروع در بستر مبادلات الکترونیکی استفاده از علائم تجاری به صورت نام دامنه (Domain Name) و یا هر نوع نمایش بر خط (Online) علائم تجاری که موجب فریب یا مشتبه شدن طرف به اصالت کالا و خدمات شود ممنوع و متخلف به مجازات مقرر در این قانون خواهد رسید.»

در ارتباط با قابلیت استناد به این مقرره در اینجا دو تردید قابل طرح است که قبل از هر چیز باید به آنها پاسخ گفت؛ تردید نخست آنکه این مقرره صرفاً در مقام حمایت کیفری برآمده است و به حمایت‌های حقوقی اشاره‌ای ننموده است. در این زمینه باید گفت این امر مانع از پذیرش

مسئولیت مدنی ثبت‌کنندگان نام دامنه بر مبنای این مقرره نیست، زیرا منع مقنن از انجام یک عمل زیان آور، تا حدی که به جرم انگاری آن عمل بیانجامد، نه تنها مانع شناسایی مسئولیت مدنی در این زمینه نیست، بلکه اهمیت و ضرورت شناسایی این نوع از مسئولیت را دوچندان می‌سازد. مسئولیت مدنی عبارت است از «تکلیف شخص به جبران زیانی که بر اثر عمل نامشروع (به جز غصب) به دیگری وارد شده است.» (صفایی و رحیمی، ۱۳۹۰، ص ۶۱) و جرم انگاری صورت گرفته در اینجا بیش از هر چیز وصف نامشروع را در مورد این گونه اقدامات زیانبار اثبات می‌نماید. همچنین این تردید نیز وجود دارد که این مقرره صرفاً در مورد نقض حقوق ناشی از ثبت علامت تجاری است و موارد نقض سایر اموال فکری توسط علامت تجاری را در بر نمی‌گیرد. با این تفسیر چنانچه ثبت‌کننده نام دامنه، نام تجاری و یا نشانه جغرافیایی متعلق به غیر را ثبت نماید، نمی‌توان با استناد به این مقرره وی را مسئول دانست. این گونه تفسیر نیز نه با هدف مقنن سازگار است و نه دارای مبانی توجیهی قوی است؛ زیرا، اگرچه این مقرره در مقام جرم‌انگاری افعال زیانبار اشخاص برآمده و در مقررات کیفری اصل تفسیر مضیق مبنی بر منع هرگونه قیاس و اخذ ملاک و در نهایت گسترش قلمرو قانون حاکم است، با وجود این، اصل مذکور در مقام شناسایی افعال نامشروع زیانبار و مسئولیت مدنی ناشی از آنها اعمال نمی‌گردد؛ آنچه در اینجا در استناد به این مقرره مورد نظر است، شناسایی موارد ثبت علامت و در قیاس با آن، بر مبنای وحدت ملاک موجود، موارد ثبت سایر اموال فکری نزد ثبت‌کنندگان نام دامنه برای سایر اشخاص غیر از مالک واقعی آنها، به عنوان فعلی نامشروع و زیانبار که موجب مسئولیت مدنی ثبت‌کننده می‌گردد، می‌باشد. اثر نهایی این تفسیر، مسئولیت مدنی بر مبنای مقررات عام مقرر در قانون مدنی و قانون مسئولیت مدنی بوده و نه تحمیل مجازات تا اصل تفسیر مضیق بر آن حکومت یابد.

این چنین به طور کلی ماده مذکور در زمینه نقض حقوق مالکیت فکری اشخاص با استفاده از علامت تجاری به صورت نام دامنه و همچنین هر نوع نمایش برخلاف علائم تجاری قابل استناد بوده، که در مورد ثبت کنندگان نام دامنه نیز مصداق می‌یابند. تطبیق هریک از این رفتارهای مجرمانه با اشکال و صور نقض حقوق مالکیت فکری توسط ثبت کنندگان نام دامنه، از طریق و یا در ارتباط با ثبت نام دامنه، به خوبی این واقعیت را آشکار می‌سازد:

- ثبت نام دامنه متعلق به غیر و یا ثبت نام دامنه مشابه با نام دامنه یا علامت تجاری یا نام تجاری و یا نشانه جغرافیایی متعلق به غیر صورت می‌گیرد- در بدو امر چنین به نظر می‌رسد که ماده ۶۶ قانون تجارت الکترونیکی صرفاً محدود به فرضی است که حقوق صاحبان علائم تجاری توسط متقاضی ثبت نام دامنه نقض گردد و نه ثبت کننده. زیرا رفتار مجرمانه و تخلف گونه در این ماده منحصر به استفاده از علائم تجاری به صورت نام دامنه و یا هر نوع نمایش بر خط علائم تجاری است که تنها توسط متقاضی ثبت رخ می‌دهد؛ با وجود این، باید از این ظاهر چشم پوشید «نمایش برخلاف یا آنلاین علائم تجاری» رفتار عامی است که هرگونه نمایش از طریق کامپیوتر در حالت اتصال کامپیوتر به اینترنت را در بر می‌گیرد.» (نظام الملکی، ۱۳۹۶، ص ۲۱۰) این چنین اقدامات اولیه ثبت کنندگان نام دامنه در ثبت و سپس آنلاین نمودن نام دامنه‌ای، که علامت تجاری متعلق به غیر است، برای یک وبسایت و یا تغییر، انتقال و یا تجدید نام دامنه مذکور، که تا مرحله آنلاین نمودن نام دامنه برای سایت به شکل مذکور استمرار می‌یابد، در آخرین مراحل خود مصداق نمایش برخلاف یا آنلاین علامت تجاری محسوب گردیده و بر مبنای این مقرره ممنوع و البته ضمان آور است.

باید توجه نمود که بسیاری از ثبت کنندگان نام دامنه خود خدمات میزبانی نیز ارائه داده و محیط وبسایت در فضای مجازی را به همراه نام دامنه برای صاحب نام دامنه فراهم

می‌نمایند؛ در این موارد تخلف مذکور توسط ثبت کننده نام دامنه به وضوح مشهود و قابل اثبات است.

- تغییر، انتقال، تجدید و همچنین حذف یا ابطال نام دامنه دیگر اقداماتی هستند که انجام آنها در صلاحیت ثبت کننده نام دامنه بوده و ممکن است نقض حقوق مالکیت فکری اشخاص را به همراه داشته باشد- در اینجا نیز با توجه به اینکه اقدامات ثبت کننده نام دامنه در نهایت به آنلاین نمودن نام دامنه می‌انجامد، به شرحی که گذشت، با استناد به ماده ۶۶ قانون تجارت الکترونیکی وصف نامشروع به خوبی محقق است؛ لذا چنانچه این اقدام ثبت کنندگان به نقض حقوق مالکیت فکری سایر اشخاص منجر گردد، ایشان با استناد به مقررات عام مسئولیت مدنی مکلف به جبران خسارت زیان دیده هستند. البته در مواردی که اقدام ثبت کننده در ارتباط با تغییر، انتقال، تجدید و همچنین حذف یا ابطال نام دامنه بر مبنای دستور مقام قضایی و یا سایر مراجع ذیصلاح قانونی و یا اقدام در محدوده مقررات به منظور جلوگیری از حقوق سایر اشخاص و یا سایر جهات قانونی باشد دیگر اقدام صورت گرفته نامشروع نمی‌باشد، تا بر مبنای فعل نامشروع صورت گرفته مسئولیت مدنی محقق گردد.

- مواردی که ثبت کننده مبادرت به ثبت نام دامنه‌ای نماید که به گونه‌ای است که خود نام دامنه امکان قوی نقض حقوق مالکیت فکری در وبسایت دارای این نام دامنه را می‌رساند- در اینجا نیز، به همان تفصیلی که در موارد قبلی گذشت، تحقق نقض و لزوم جبران خسارت توسط ثبت کننده به خوبی محرز است؛ با این قید که با توجه به اینکه نام دامنه به گونه‌ای است که خود امکان قوی نقض را می‌رساند به صرف ثبت، تقصیر نوعی و متعارف ثبت کننده، صرف نظر از علم و جهل وی، محقق است.

نباید از موارد فوق بدین نتیجه دست یافت که در حقوق ایران موارد نقض حقوق صاحبان علائم تجاری توسط ثبت کنندگان نام دامنه، که متداول‌ترین حالت نقض حقوق

مالکیت فکری اشخاص توسط ثبت‌کنندگان نام دامنه تلقی می‌گردد، مورد قانونگذاری قرار گرفته و با اخذ ملاک از این مقرره و همچنین با توجه به قواعد عام مسئولیت مدنی تردیدی در پذیرش مسئولیت مدنی ثبت‌کنندگان نام دامنه به‌طور کلی و همچنین نسبت به سایر مصادیق اموال فکری در بدو امر باقی نمی‌ماند؛ چرا که بخش زیادی از این نتیجه‌گیری تابع تفسیر به عمل آمده از مقررات است و از یک سو جز در مورد علامت تجاری در سایر موارد مقررات صریحی مبنی بر شناسایی مسئولیت مدنی ناشی از تعرض به حقوق مالکیت فکری توسط و یا در ارتباط با نام‌های دامنه وجود ندارد و از سوی دیگر در مورد علامت تجاری نیز اشاره مستقیمی به ثبت‌کنندگان نام دامنه وجود ندارد. نقائص مذکور تردید اساسی و اختلاف نظر در شناسایی مسئولیت ثبت‌کننده نام دامنه در قبال نقض حقوق مالکیت فکری توسط و یا در ارتباط با نام دامنه را موجب می‌گردد. بدون تردید جز با وضع مقررات خاص در این زمینه نمی‌توان از این همه تردید و اختلاف رهایی یافت.

تحلیل و ارزیابی شرط عدم مسئولیت ثبت‌کننده نام دامنه

در ایران نیز رویه متداول اندراج شرط عدم مسئولیت در قرارداد ثبت نام دامنه اعمال می‌گردد. مرکز تحقیقات فیزیک نظری، به‌عنوان متصدی ثبت نام‌های دامنه با پسوند ایران (iran) و آی آر (ir) در تنظیم شروط عدم مسئولیت در ضوابط و شرایط ثبت دامنه اینترنتی تحت نقطه-آی آر (ir) و ضوابط و شرایط ثبت دامنه اینترنتی تحت نقطه-ایران (ایران) در ماده ۱۳، در ارتباط با هرگونه خسارت به‌طور کلی، و ماده ۱۴ نیز، در ارتباط با موارد نقض حقوق مالکیت فکری اشخاص به‌طور خاص، ثبت‌کننده را فاقد مسئولیت ساخته و آن را بر متقاضی ثبت تحمیل نموده است.

این شروط را باید از دو منظر مورد توجه قرارداد: یکی در رابطه بین ثبت‌کننده و ثالثی که حقوق وی تضییع گردیده است و دیگر در رابطه بین ثبت‌کننده و متقاضی ثبت.

در رابطه بین ثبت‌کننده و ثالث باید گفت در اینجا ثبت‌کننده در مقابل متقاضی ثبت، آن هم در قالب قرارداد الحاقی، شرط نموده است که اگر زیانی به ثالث وارد آمد من مسئول نیستم؛ چگونه چنین شرطی ممکن است نسبت به ثالث مؤثر باشد؛ مگر می‌توان بر ضرر ثالث توافقی بنیان نهاد. این چنین اساساً این گونه شروط در مقابل ثالث باطل و بلااثر است؛ زیرا این شرط از نوع تعهد به ضرر ثالث بوده که در حقوق ایران غیرنافذ است؛ بنابراین، اقدام بعدی ثالث در طرح شکایت و مرافعه در مراجع قضایی رد شرط و نفی اثر آن نسبت به ثالث را به خوبی محقق خواهد نمود. البته بطلان در اینجا بطلان مطلق نبوده و بطلان نسبی است، زیرا همین شرط نسبت به متقاضی ثبت و در رابطه بین وی با ثبت‌کننده، به شرحی که خواهد آمد، مؤثر است.

در رابطه بین متقاضی ثبت و ثبت‌کننده نام دامنه باید گفت شرط عدم مسئولیت ثبت‌کننده در مقابل متقاضی ثبت شرط قراردادی محسوب، و چه در مورد زیان‌های وارد بر وی و چه در مورد زیان‌های وارد بر ثالث در روابط طرفین، جز در مواردی که تقصیر سنگین یا عمدی ثبت‌کننده احراز گردد، مؤثر است (کاتوزیان، ۱۳۸۵، ص ۷۲۵-۷۲۳)؛ اما ماهیت الحاقی قرارداد ثبت نام دامنه و شرط ضمن آن تعدیل اثر مذکور را به نفع طرف ضعیف قرارداد به‌طور مؤکدی توجیه می‌نماید.

این چنین ثالث زیان‌دیده با ورود خسارت حق مراجعه به ثبت‌کننده به‌عنوان عامل زیان را دارد، اما در نهایت ثبت‌کننده می‌تواند برای غرامتی که پرداخت نموده با استناد به شرط عدم مسئولیت به متقاضی ثبت مراجعه نماید. عدم قابلیت استناد به شرط عدم مسئولیت در مقابل ثالث در اینجا بیش از هر چیز مبتنی بر اصل اثر نسبی قراردادها بوده که به روشنی در ماده ۱۹۶ قانون مدنی منعکس گردیده است.

۵. نتیجه‌گیری و توصیه‌های سیاستی

در مقررات شرکت نام‌ها و نشانی‌های اینترنتی از مسئولیت مدنی ثبت‌کنندگان نام دامنه به درستی سخن به میان نیامده است. در اینجا تنها به نقض حقوق ناشی از ثبت علائم تجاری اشاره شده، بدون آنکه حتی در این مورد نیز قواعد مناسبی برای مسئولیت مقرر گردیده باشد. این درحالی است که، از یک سو امروزه دیگر شناسایی نام‌های دامنه، علائم تجاری، نام تجاری و نشانه جغرافیایی امری دشوار نبوده و الزام ثبت در بسیاری از اموال فکری امکان شناسایی آنها، از طریق ایجاد پایگاه‌های داده الکترونیکی مشتمل بر مشخصات اموال فکری را به راحتی میسر می‌سازد. در این میان امکان استناد به شرط قراردادی در برابر ثالث غیر ممکن می‌نماید؛ زیرا این شروط در مورد ثالث ماهیت تعهد به ضرر غیر می‌یابد. در نهایت آنکه در موارد استثنایی تنها اقدام ثبت‌کننده موجب تعرض به حقوق ثالث می‌گردد، بدون اینکه متقاضی ثبت اقدامی نموده باشد، یا آنکه اقدام وی به گونه‌ای نیست که بتوان ضرر را به وی استناد داد. در اینجا فعل زیانبار ثبت‌کننده سبب مستقل مسئولیت شمرده می‌شود.

در مقررات آمریکا مسئولیت مدنی ثبت‌کننده نام دامنه در مقابل ثالث زیان‌دیده به درستی موضوع بحث واقع نگردیده است. در اینجا تحولات رویه قضایی در اعمال استاندارد این وود در پرونده Louis Vuitton Malletier, S.A. v. Akanoc Solutions, Inc در سال ۲۰۰۱ میلادی، شناسایی و پذیرش قاعده مسئولیت مدنی ثبت‌کنندگان نام دامنه نیز در قبال اقدامات نامناسب و نادرست خویش در ارائه خدمات ثبت نام دامنه در پرونده Kremen v. NSL در سال ۲۰۰۳ میلادی و در نهایت عدم پذیرش و عدم تسری استناد به شرط عدم مسئولیت ثبت‌کننده، که در رابطه قراردادی با متقاضی ثبت منعقد گردیده، نسبت به ثالث (صاحب اصلی نام دامنه) در پرونده Kremen v. Cohen در سال ۲۰۰۳ میلادی، تا حدود زیادی مشکل را حل نموده است. در این زمینه قاعده دارا شدن بلاجهت بهترین مبانی توجیهی

مسئولیت مدنی ثبت‌کنندگان نام دامنه در قبال نقض حقوق مالکیت فکری اشخاص ثالث در حقوق آمریکا می‌باشد. در این نظام حقوقی، در حالی که استناد به شرط عدم مسئولیت ثبت‌کننده در دعوی مسئولیت مدنی ثالث غیرممکن است، قابلیت استناد به شرط مذکور در ارتباط با متقاضی ثبت نیز تعدیل یافته است؛ به این نحو که شرط عدم مسئولیت موارد غیر معقول و خلاف وجدان همچون تقصیر عمدی را در بر نمی‌گیرد.

در حقوق ایران مطابق ماده (۱) قانون مسئولیت مدنی مسئولیت مبتنی بر تقصیر است. این چنین در مواردی که ثبت‌کننده با تقصیر در ثبت و یا سایر امور مرتبط با ثبت نام دامنه موجب ایراد ضرر به غیر گردد با جمع آمدن سایر ارکان مسئولیت مدنی، یعنی ضرر و فعل زیانبار، در تحقق آن برای ثبت‌کننده نام دامنه تردید نباید نمود. همچنین عمل ثبت‌کننده ممکن است مصداق اتلاف و یا غصب باشد. به علاوه ماده (۶۶) قانون تجارت الکترونیکی استفاده از علامت تجاری به صورت نام دامنه و همچنین هر نوع نمایش برخلاف علائم تجاری را جرم‌انگاری نموده است، که با اخذ ملاک در محدوده شناسایی عمل نامشروع و مسئولیت مدنی ناشی از آن، در تمامی اشکال نقض حقوق مالکیت فکری توسط ثبت‌کنندگان نام دامنه از طریق و یا در ارتباط با نام‌های مذکور نیز مصداق می‌یابد. پذیرش شرط عدم مسئولیت در مقابل ثالث، موضوع ماده (۱۴) ضوابط و شرایط ثبت نام دامنه با پسوند دات ایران (iran.) و دات آی آر (ir.)، ممکن نیست؛ زیرا شرط مذکور نسبت به ثالث با اصل اثر نسبی قراردادها مغایرت دارد. بر این اساس در بطلان نسبی این گونه شرط نسبت به ثالث و عدم قابلیت استناد به آنها در مقابل وی تردید نباید نمود. بر مبنای تحقیق حاضر تغییر قراردادهای ثبت نام دامنه با لحاظ اصلاحات ذیل ضروری است:

۱) پرداختن به سایر اموال فکری به عنوان موضوع نقض علاوه بر علائم تجاری در قراردادهای ثبت دامنه شرکت آیکان

۲) طرح و پذیرش مسئولیت به عنوان قاعده کلی و استثنا نمودن مسئولیت در مقابل متقاضی ثبت از طریق شرط عدم مسئولیت، آن هم به شکل تعدیل یافته، به گونه ای که موارد تقصیر عمدی و سنگین را شامل نشود، در قراردادهای ثبت نامه دامنه مرکز پژوهش های بنیادی و آیکان.

همچنین به منظور ارتقاء وضعیت کشورمان در ارتباط با موضوع تحقیق توصیه می گردد:

۱) رجوع به سامانه شناسایی و استعلام سوابق اموال فکری در ارتباط با اموال فکری نیازمند ثبت توسط ثبت کنندگان الزامی گردد، تا در موارد نقض که تقصیر احراز گردد بتوان ثبت کننده را مسئول دانست.

۲) از سایر مبانی مسئولیت به ویژه نظریه خطر به عنوان مکمل مبنای تقصیر استفاده گردد، تا در موارد عدم قابلیت استناد به نظریه تقصیر، شناسایی مسئولیت ثبت کننده دشوار و پیچیده نباشد. همچنین قاعده احترام مبنای دیگری است که به ویژه در شناسایی مسئولیت مدنی ناشی از نقض حقوق مالکیت فکری قابل استفاده می باشد. نظریه مذکور مبتنی بر توجه و کنکاش در وضعیت زیان دیده است تا آنکه همچون نظریه تقصیر صرفاً به موقعیت عامل زیان توجه نماید؛ لذا استناد به این نظریه، به ویژه با توجه به پذیرش آن در منابع فقهی، به خوبی مبنای تقصیر را به عنوان مبنای اصلی مسئولیت در حقوق موضوعه ایران تعدیل و تکمیل می نماید.

۳) تفاوت رویکرد نظام حقوقی کشورمان با کشورهای تابع نظام حقوقی کامن لا، از جمله آمریکا، از نقطه نظر نقش اصلی و یا تبعی رویه قضایی موجب می گردد که رویه قضایی در ایران، در زمینه مسئولیت ثبت کننده نام دامنه در قبال نقض حقوق مالکیت فکری اشخاص ثالث نتواند همسطح با آمریکا عمل نماید؛ با وجود این، درک ضرورت ارتقای نقش رویه قضایی در سایر حوزه ها

در زمینه نحوه احراز و استناد به مبانی عام مسئولیت مدنی، در بسیاری از موارد ضرورت تغییر مقررات را نیز آشکار نموده است؛ مطلوبی که در حوزه موضوع مقاله حاضر نیز برای تحقق آن باید کوشید.

دسترسی به داده ها

داده های استفاده شده یا تولید شده در متن مقاله ارائه شده است.

تضاد منافع نویسندگان

نویسندگان این مقاله اعلام می دارند که هیچ گونه تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

منابع

- احدی، یوسف و صادقی، محسن (۱۳۹۹). «نقض علائم تجاری از طریق نام دامنه و راه کارهای مقابله با آن با تأکید بر دفاع از حقوق شهروندی»، *ویژه نامه حقوق بشر و حقوق شهروندی*، صص ۲۱۰-۱۹۷.
- اصلانی، حمیدرضا (۱۳۸۹). حقوق مالکیت صنعتی در فضای سایبر، تهران: بنیاد حقوقی میزان
- ایزائلو، محسن (۱۳۹۰). شروط محدودکننده و ساقطکننده مسئولیت در قراردادها، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- بابایی، ایرج (۱۴۰۱). حقوق مسئولیت مدنی مبتنی بر نقد و بررسی آراء قضایی، دوره دو جلدی، تهران: مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضاییه.
- تفرشی، محمد عیسی و حکمت نیا، محمود (۱۳۸۳). «مسئولیت مدنی ناشی از اضرار به مالکیت فکری»، *مجله نامه مفید*، دوره ۱۰، شماره ۴۳، صص ۱۱۰-۹۱.
- حکمت نیا، محمود (۱۳۸۹). مسئولیت مدنی در فقه امامیه، مبانی و ساختار، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
- خرم آبادی، احمد (۱۳۹۱). مسئولیت کیفری ارائه دهندگان خدمات اینترنتی، تهران: نشر دادیار.
- صادقی، حسین (۸۶-۱۳۸۵). نام های دامنه و مسئولیت مدنی ناشی از نقض علائم تجاری، *فصلنامه دیدگاه های حقوقی*، شماره چهل و چهل و یکم، صص ۳۴-۱۱.
- صادقی، محسن (۱۳۸۶). «بررسی نام های دامنه از منظر حقوق مالکیت فکری با نگاهی به حقوق ایران»، *فقه و حقوق*، سال چهارم، شماره ۱۳،

- Registration in the Anticybersquatting Consumer Protection Act Violates the Property Rights of Individuals”, University of Cincinnati Law Review, vol. 86, no. 1, pp. 265-286.
- Eizandlou, Mohsen(2011). Limiting and Exempting Conditions of Liability in Contracts, Tehran: Public Joint Stock Company Enteshar.
- Ghafari Farsani, Behnam and Hosseini, Mina(2021). “How Competition Law Rules Apply to the Market of Domain Names”, Biannual Specialized Journal of Contract Law and New Technologies, Volume 2, Issue 3, Spring and Summer , pp. 157-129.
- Goswami, Shreya, and Jhimli Ojha(2022). “Protection of Domain Name under Existing Legal Framework”, Jus Corpus Law Journal, vol. 3, no. 1, pp. 84-91.
- Harms, Louis(2006). The Enforcements of Intellectual Property Rights, Geneva: Wipo Publication.
- Hekmatnia, Mahmoud (2011). Civil Liability in Imamiyah Jurisprudence, Foundations and Structure, Qom, Islamic Sciences and Culture Research Institute.
- <http://ecommerce.Wipo.int>.
- <http://www.wipo.int/about-ip/en/iprm/>
- <https://www.congress.gov/106/bills/s1255/BILLS-106s1255es.pdf>
- Katouzian, Nasser (2008). Extra-Contractual Obligations, Tehran: Tehran University Press.
- Khorram Abadi(2012). Ahmad, Criminal Liability of Internet Service Providers, Tehran: Dadyar Publishing.
- Khubalkar, Deepti Nahush, and Sharma(2022). Shilpa Santosh, “An Exigency for Consumer Protection against Counterfeit Product Marketing on the Internet: A Legislative Perspective”, International Journal on Consumer Law and Practice, 10, pp. 63-79.
- Lipton, Jacqueline D(2010). “Bad Faith in Cyberspace: Grounding Domain Name Theory in Trademark, Property, and Restitution”, Harvard Journal of Law & Technology, vol. 23, no. 2, Spring, pp. 447-482.
- Lipton, Jacqueline D. (2010). Internet Domain Names, Trademarks and Free speech, Edward Elgar Publishing Limited, Lypiatts.
- Nezamolmolki, Jafar(2017), Criminal Protection of Intellectual Property Rights in the Internet Environment, Tehran: Mizan Legal Foundation.
- Rastogi, Sakshi(2021). “Infringement of Trademarks”, صادقی، محسن(۱۳۸۶). حمایت از حقوق مالکیت فکری در محیط اینترنتی، تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی.
- صفایی، سید حسین و رحیمی، حبیب الله(۱۳۹۲). مسئولیت مدنی(الزامات خارج از قرارداد)، چاپ پنجم، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها(سمت).
- صفایی، سید حسین و رحیمی، حبیب الله(۱۳۹۹). مسئولیت مدنی تطبیقی، چاپ دوم، تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوق شهر دانش.
- کاتوزیان، ناصر(۱۳۸۵). الزام‌های خارج از قرارداد، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- غفاری فارسانی، بهنام و حسینی، مینا (۱۴۰۰). «چگونگی اعمال قواعد حقوق رقابت بر بازار نام دامنه‌های اینترنتی»، *دوفصلنامه تخصصی حقوق قراردادها و فناوری‌های نوین*، دوره دوم، شماره ۳. صص ۱۵۷-۱۲۹.
- [۲۰۲۱،۲۹۰۹۰۸،۱۰۵۷.cjz/۱۰،۲۲۱۳۳/https://doi.org](https://doi.org/10.22133/10.57.10.2021.290908)
- نظام الملکی، جعفر(۱۳۹۶). حمایت کیفری از حقوق مالکیت فکری در محیط اینترنتی، تهران: بنیاد حقوقی میزان.
- هیأت مؤلفان و ویراستاران انتشارات مایکروسافت(۱۳۸۹). فرهنگ تشریحی اصطلاحات کامپیوتری مایکروسافت، ترجمه فرهاد قلی زاده نوری، تهران: انتشارات آذر (ناشر همکار انتشارات سیمای دانش).
- A. Garner, Bryan(2006). Black. Law Dictionary, eight edition, Thomson Publisher.
- Ahadi, Yousef and Sadeghi, Mohsen(2020). “Infringement of Trademarks through Domain Names and Countermeasures with Emphasis on Defending Citizens’ Rights”, Special Issue on Human Rights and Citizenship Rights, pp. 210-197.
- Aslani, Hamidreza(2010). Industrial Property Law in Cyber Space, Tehran: Mizan Legal Foundation.
- Authors and Editors of Microsoft Publishing(2010). Microsoft Computer Terms Glossary, translated by Farhad Gholizadeh Noori, Tehran: Azar Publishing (Co-publisher with Simaye Danesh Publishing).
- Babaei, Iraj(2022). Civil Liability Law Based on Critique and Review of Judicial Opinions, Two-Volume Edition, Tehran: Judiciary Press and Publications Center.
- Cotton, Clarke D(2018). “Keep Your Laws off My Domain Name: How a Misinterpretation of

- Tafreshi, Mohammad Eisa and Hikmatnia, Mahmoud(2004). "Civil Liability Arising from Damage to Intellectual Property", Mofid Letter Journal, Volume 10, Issue 43, pp. 110-91.
- United States Senate(1999). Senate Report 106-140, THE ANTICYBERSQUATTING CONSUMER PROTECTION ACT, U.S. Government Publishing Office, 106th Congress Report. Available at:
- Wendy, C. Larson, "Internet Service Provider Liability: Imposing a Higher Duty of Care", 37 COLUM. J.L. & ARTS, , 2014, pp. 573-582.
- Wild, Susan Ellis(2005). Webster's New World Law Dictionary, Wiley, Hoboken, NJ,Crosspoint.
- WIPO(2002), INTELLECTUAL PROPERTY ON THE INTERNET: A SURVEY OF ISSUES. Available at:
- Wipo(2004). WipoIp Hand book, Wipo. Available at:
- International Journal of Law Management & Humanities, 4, pp. 1392- 1404.
- Sadeghi, Hossein(2006). "Domain Names and Civil Liability Arising from Trademark Infringement", Quarterly Journal of Legal Perspectives, Issues 40 and 41, pp. 34-11.
- Sadeghi, Mohsen(2007). "Examining Domain Names from the Perspective of Intellectual Property Law with a Focus on Iranian Law", Jurisprudence and Law, Volume 4, Issue 13, pp. 130-97.
- Sadeghi, Mohsen(2007). Protecting Intellectual Property Rights in the Internet Environment, Tehran: Institute for Trade Studies and Research.
- Safaei, Seyed Hossein and Rahimi, Habibollah(2013). Civil Liability (Extra-Contractual Obligations), Fifth Edition, Tehran: Organization for Study and Compilation of Humanities Books for Universities (SAMT).
- Safaei, Seyed Hossein and Rahimi, Habibollah(2020). Comparative Civil Liability, Second Edition, Tehran: Institute for Studies and Research in Urban Law.
- Schultz, David(2005). Encyclopedia of the Supreme Court ,Facts On File, Inc.